

OSOBI NE LIČNOSTI I OSNOVNE PSIHOLOŠKE POTREBE KAO PREDIKTORI ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM: REZULTATI ON-LINE ISTRAŽIVANJA

Denis BRATKO
Filozofski fakultet, Zagreb

Jasminka SABOL
Iskon Internet, Zagreb

UDK: 159.923.2.072:17.023.03

Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 3. 2. 2006.

Cilj je ovoga istraživanja bio pridonijeti razumijevanju zadovoljstva životom usporedbom dvaju teoretskih modela. Model Coste i McCraea (Costa i McCrae, 1980.; McCrae i Costa, 1991.) naglašava važnost ekstraverzije i neuroticizma, odnosno ugodnosti i savjesnosti za razumijevanje individualnih razlika u zadovoljstvu životom. Teorija samoodređenja (Ryan i Deci, 2000.), pak, naglašava da je važno ispunjavanje psiholoških potreba dugotrajnim akumuliranjem dnevnoga postizanja iskustava autonomije, kompetencije i osjećaja povezanosti. Rezultati našeg on-line istraživanja predstavljaju djelomičnu potvrdu dosadašnjih istraživanja i modela utjecaja na zadovoljstvo životom koje smo usporedili: ekstraverzija, neuroticizam i savjesnost značajni su prediktori zadovoljstva životom, pri čemu su ekstraverzija i savjesnost pozitivni, a neuroticizam je negativan prediktor; zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba snažan je pozitivan prediktor zadovoljstva životom. Usporedba dva modela pokazuje da je zadovoljenje psiholoških potreba za autonomijom, kompetencijom i povezanošću snažniji prediktor zadovoljstva životom od osobina ličnosti. Osobine ličnosti nemaju dodatnu prediktivnu valjanost (na osnovne psihološke potrebe) u predviđanju zadovoljstva životom. Obrnuto, osnovne psihološke potrebe, u predviđanju zadovoljstva životom, imaju dodatnu prediktivnu valjanost u odnosu na osobine ličnosti.

Ključne riječi: ličnost, petofaktorski model, osnovne psihološke potrebe, zadovoljstvo životom

✉ Denis Bratko, Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet u Zagrebu, I. Lučića 3, 10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: denis.bratko@ffzg.hr

UVOD

Subjektivna dobrobit nekoga pojedinca očituje se u njegovu pozitivnom razmišljanju i pozitivnim osjećajima u vezi s vlastitim životom. Na kognitivnoj razini subjektivna dobrobit uključuje opći osjećaj zadovoljstva životom, koji je, naravno, povezan sa zadovoljstvom pojedinim aspektima života kao što su zadovoljstvo karijerom, brakom ili zdravljem. S druge strane, na afektivnoj razini, subjektivna je dobrobit u prvom redu povezana s doživljavanjem pozitivnih, odnosno s nedoživljavanjem negativnih, emocija. Ljudi koji postižu visoke rezultate na mjerama subjektivne dobrobiti češće doživljavaju pozitivne emocije, dok su niski rezultati na mjerama subjektivne dobrobiti povezani s učestalošću negativnih emocija kao što su strah, tuga ili srdžba (Myers i Diener, 1995., 11). Dugo su se istraživanja subjektivne dobrobiti bavila prije svega negativnim stanjima i njihovom povezanošću sa zadovoljstvom životom ili srećom (vidi također King i Napa, 1998.). Kao odgovor na istraživanja negativnih stanja, npr. nezadovoljstva, anksioznosti ili depresije, pokret pozitivne psihologije (primjerice, Lyubomirsky, 2001.; Peale, 1996.; Seligman i Csikszentmihalyi, 2000.; Sheldon i King, 2001.) usmjerio je istraživanja subjektivne dobrobiti ka pozitivnim aspektima individualnog iskustva. Tako se istraživanja sve više usmjeravaju na varijable kao što su pozitivne emocije (Fredrickson, 2001.), optimizam (Paterson, 2000.; Schneider, 2001.) ili životni ciljevi (Schmuck i Sheldon, 2001.). Subjektivna se dobrobit u takvim istraživanjima često operacionalizira kao opće zadovoljstvo životom, zadovoljstvo pojedinim aspektima života, prisutnost pozitivnih i odsutnost negativnih emocija itd. (vidi Schimmack i sur., 2004.).

Zadovoljstvo životom kognitivna je komponenta subjektivne dobrobiti. Odnosi se na evaluacijski proces u kojem osoba ocjenjuje kvalitetu svoga života prema vlastitu jedinstvenom setu kriterija (Pavot i Diener, 1993.). Stoga su procjene zadovoljstva životom subjektivne procjene koje omogućuju osobi da se koristi bilo kojom informacijom koju smatra relevantnom za evaluaciju vlastita života. Iako postoji slaganje o najvažnijim komponentama "dobrog života" kao što su zdravlje i uspješni odnosi, pojedine osobe pripisuju različitu težinu tim komponentama i imaju različite standarde "uspješnosti" u pojedinim domenama života. Istraživanja su pokazala da procjene globalnoga zadovoljstva životom imaju značajnu pozitivnu povezanost s pozitivnim i negativnu povezanost s negativnim emocijama (Pavot i Diener, 1993.).

U pokušaju da se znanstveno potvrde uvriježena uvjerenja o tome što čovjeka čini sretnim, brojna su istraživanja posvećena faktorima kao što su spol, dob, rasa, prihodi, stu-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

panj obrazovanja ili bračni status. No pokazalo se da navedeni faktori zajedno ne objašnjavaju više od 10-15% individualnih razlika u subjektivnoj dobrobiti (Costa i McCrae, 1980.; Myers i Diener, 1995.). Primjerice, metaanaliza koja je obuhvatila 146 istraživanja spolnih razlika u subjektivnoj dobrobiti (Harring i sur., 1984.) pokazala je da se spolu može pripisati manje od 1% varijance. Isto tako, poznavanje nečije dobi (Latten, 1989.; McCrae i Costa, 1990.) ili rase (Stock i sur., 1985.) ne može nam dobro poslužiti u predviđanju individualnih procjena subjektivne dobrobiti.

Poznati francuski filozof i socijalni reformator Francois La Rochefoucauld još je u sedamnaestom stoljeću rekao da sreća i nesreća ovise jednako o temperamentu kao i o okolnostima (Tancock, 1984.). Naravno da procjene subjektivne dobrobiti variraju s okolnostima u kojima se pojedinac nalazi. No više je istraživanja pokazalo kako utjecaj trenutačnih životnih okolnosti, bilo pozitivnih ili negativnih, ima relativno privremen utjecaj na subjektivne procjene dobrobiti (primjerice, Suh i sur., 1996.; Brickman i sur., 1978.). To upućuje na zaključak da subjektivna dobrobit vjerojatno, osim o trenutačnim životnim okolnostima, ovisi i o osobnim karakteristikama pojedinca. Ličnost pojedinca predstavlja jedan od snažnih prediktora subjektivne dobrobiti, odnosno zadovoljstva životom (Eddington i Shuman, 2004.). U ovom radu razmatra se odnos između ličnosti i zadovoljstva životom kroz dvije bitno različite teorijske perspektive: jedne koja se temelji na konstruktima crta ili osobina ličnosti te druge koja se temelji na konstruktima psiholoških potreba.

Osobine ličnosti kao prediktori zadovoljstva životom

Jedan od mogućih pristupa zadovoljstvu životom jest njegovo razmatranje u okviru dispozicijskoga pristupa u psihologiji ličnosti. Istraživana je povezanost između brojnih crta ličnosti i subjektivne dobrobiti (vidi DeNeve i Cooper, 1998.). Ako se crte ličnosti organiziraju u okviru petofaktorskoga modela ličnosti (Costa i McCrae, 1992.), najjače i najkonzistentnije veze između ličnosti i komponenti dobrobiti pronađene su za dimenzije ekstraverzije i neuroticizma (Costa i McCrae, 1980.), odnosno ugodnosti (DeNeve i Cooper, 1998.; McCrae i Costa, 1991.) i savjesnosti (McCrae i Costa, 1991.). Pokazalo se da ekstraverzija i neuroticizam imaju jaku povezanost s afektivnim komponentama subjektivne dobrobiti. Neuroticizam se povezuje s čestim iskustvom anksioznosti, nervoze, tuge i drugih neugodnih emocija, dok je ekstraverzija povezana s pozitivnim afektom (Izard i sur., 1993.; Watson i Clark, 1992.). Costa i McCrae (1980.) subjektivnu dobrobit definiraju kao omjer između frekvencije doživljavanja pozitivnih i negativ-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

nih emocija te postavljaju vrlo jednostavan model za objašnjenje individualnih razlika u subjektivnoj dobrobiti. Pretpostavljaju da ekstraverzija i neuroticizam utječu na subjektivnu dobrobit preko vjerojatnosti doživljavanja pozitivnih, odnosno negativnih, emocija. Prema takvom bi shvaćanju ekstraverti, u situacijama u kojima je to moguće, vjerojatnije doživljavali pozitivne emocije od introverta. Isto bi tako emocionalno nestabilni pojedinci u određenim situacijama vjerojatnije doživljavali negativne emocije od emocionalno stabilnih osoba. Na taj bi način objektivno slične okolnosti kojima su pojedinci različitih osobina ličnosti izloženi kod njih dovodile do različitih ishoda u pogledu subjektivne dobrobiti. No budući da je riječ o korelacijskim istraživanjima, moguće je, naravno, da kauzalni mehanizam bude drugačiji. Moguće je da su crte ličnosti povezane s vjerojatnošću doživljavanja određenih situacija koje izazivaju veći ili manji osjećaj subjektivne dobrobiti (Hotard i sur., 1989.). Primjerice, moguće je da ekstraverti stvarno imaju više pozitivnih, a neurotičari više negativnih iskustava (primjerice, zbog interakcije između osobe i okoline; vidi Caspi i Bem, 1990.) te da to dovede do razlika u subjektivnoj dobrobiti.

Kasnija istraživanja pokazala su da ugodnost, jednako kao i ekstraverzija, predviđa pozitivan afekt (DeNeve i Cooper, 1998.; McRae i Costa, 1991.) te da savjesnost, budući da je povezana s aktivnim planiranjem, disciplinom i dosljednošću u ponašanju, može biti povezana sa subjektivnom dobrobiti, primjerice preko smanjenja stresa koji nose nedovršeni zadaci (McCrae i Costa, 1991.).

Rezultati istraživanja za petu dimenziju, bilo da se ona konceptualizira kao intelekt ili kao otvorenost prema iskustvu, nisu toliko jednoznačni kao za ostala četiri faktora. Iako originalan model Coste i McCraea (1980.), kao i njegova dopuna (McCrae i Costa, 1991.), ne predviđaju povezanost otvorenosti i subjektivne dobrobiti (vidi također Hayes i Joseph, 2003.; Morrison, 1997.; Ruiz, 2005.), neka istraživanja takvu povezanost nalaze bilo za globalnu procjenu zadovoljstva životom ili za pojedine komponente subjektivne dobrobiti (Allik i Realo, 1997.; van den Berg i Pitoriu, 2005.; Gutierrez i sur., 2005.).

Bazične psihološke potrebe i zadovoljstvo životom

Za razliku od pristupa koji pretpostavljaju da se subjektivna dobrobit može pouzdano i dosljedno povezati s osobinama ličnosti, pristup formiran teorijom samoodređenja (eng. *Self-Determination Theory*) naglašava da je osobna dobrobit direktna funkcija zadovoljavanja osnovnih psiholoških potreba. Teorija samoodređenja (Ryan i Deci, 2000.) predstavlja perspek-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

tivu koja usvaja termin samorealizacije (eudemonije) kao ključni definicijski aspekt psihološke dobrobiti – pokušava objasniti što znači aktualizirati sebe i kako se to postiže. Istraživanja u okviru teorije samoodređenja tako istražuju faktore koji omogućuju (umjesto da sprečavaju) psihološki rast, integritet i dobrobit. Po svojoj definiciji potrebe su, bilo fiziološke ili psihološke, energizirajuća stanja koja, ako su zadovoljena, vode prema zdravlju i dobrobiti. Nezadovoljenje potreba pridonosi patologiji i nedostatku dobrobiti. Teorija samoodređenja, na tragu bioloških i evolucijskih pristupa, definira psihološke potrebe kao organizmičke – urođene, esencijalne i univerzalne. Teorija govori o tri osnovne psihološke potrebe. To su potreba za autonomijom, potreba za kompetencijom i potreba za povezanošću, koje trebaju biti zadovoljene kroz život i individualno iskustvo kako bi se postigao psihološki rast (kroz mehanizme intrinzične motivacije), integritet (kroz internalizaciju i asimilaciju kulturalnih obrazaca) i psihološka dobrobit (zadovoljstvo životom i psihološko zdravlje). Ukratko, teorija pretpostavlja da je zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba jasan prediktor mjera dobrobiti, zdravlja i razvoja praktično svakoga (Ryan i Deci, 2000.).

Potreba za autonomijom ukazuje na poželjno iskustvo da voljno i samostalno podržavamo svoje aktivnosti. Suprotnost bi joj bila heteronomija ili pretjerana vanjska kontrola. Kada osobi nedostaje osjećaj da sama kreira svoje ponašanje, ona može doživjeti manje zadovoljstvo i više frustracije u životu (Deci i Ryan, 2000.). Ljudi koji se ponašaju autonomno, bilo iz intrinzičnih razloga ili iz drugih razloga s kojima se mogu identificirati, pokazuju bolju prilagođenost od ljudi koji se ne ponašaju autonomno.

Kompetencija se odnosi na potrebu da se osjećamo uspješni (efikasni) i da imamo kontrolu u odnosu na okolinu. Podržavaju je optimalni izazovi i konstruktivna, na uspjeh usmjerena povratna sprega. Deci i Ryan (2000.) ističu potrebu za kompetencijom kao glavni preduvjet za ostvarenje samopoštovanja i samopouzdanja. Suprotno tome, osjećaj da ponašanje ne dovodi do željenih ishoda može voditi osjećaju bespomoćnosti i beznadnosti s brojnim negativnim posljedicama.

Potrebu za povezanošću s drugim ljudima i socijalnim grupama potiču toplina, briga i osjećaj da si važan drugima. Sve teorije ljudske motivacije i razvoja uključuju sličan koncept unutarnjega procesa kojim ljudi traže i uspostavljaju zadovoljavajuće odnose s drugim ljudima. U psihološkoj i medicinskoj literaturi jasno je ustanovljeno da osobe koje su bolje integrirane u socijalnu mrežu i koje imaju zadovoljavajuće odnose s drugima imaju tendenciju da žive duže, imaju bolje mentalno i fizičko zdravlje (Reis i sur., 2000.).

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

Teorija samoodređenja bavi se istraživanjem međukulturalnih i razvojnih faktora koji utječu na načine izražavanja, ispunjavanja i podrške za zadovoljavanje osnovnih psiholoških potreba. Utvrđena je povezanost vrste osobnih ciljeva (intrinzični, ekstrinzični) s ostvarenjem dobrobiti. Postizanje intrinzičnih aspiracija pozitivno je povezano s indikatorima dobrobiti, dok je usmjerenost na ostvarenje ekstrinzičnih ciljeva negativno povezana s indikatorima dobrobiti (Ryan i Deci, 2000.).

CILJEVI I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Dva pristupa koja su ovdje predstavljena različiti su pogledi na pitanje što ljude čini zadovoljnim životom. S jedne strane to je postavka da su relativno stabilne (Roberts i DelVecchio, 2000.), dijelom nasljedne (Plomin i sur., 2001.) i univerzalne (McCrae i sur., 2005.) osobine ličnosti važni izvori zadovoljstva životom. S druge strane, teorija samoodređenja pretpostavlja da će zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba – potrebe za autonomijom, kompetencijom i povezanošću – rezultirati većom subjektivnom dobrobiti, a time i njezinom važnom komponentom – zadovoljstvom životom. Stoga smo u ovom istraživanju željeli: 1) ispitati povezanost dimenzija modela *velikih 5* (V5) faktora sa zadovoljstvom životom. Na osnovi dosadašnjih istraživanja, kao i na temelju modela subjektivne dobrobiti Coste i McCraea (Costa i McCrae, 1980.; McCrae i Costa, 1991.), očekuje se pozitivna povezanost zadovoljstva životom s ekstraverzijom i negativna povezanost s neuroticizmom te pozitivna povezanost s faktorima savjesnosti i ugodnosti. Smatramo da je u vezi s faktorom intelekta uputnije krenuti od nulte hipoteze. 2) Ispitati povezanost zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba sa zadovoljstvom životom. Na temelju postavki *teorije samoodređenja* (Ryan i Deci, 2000.) postavljamo hipotezu da postoji pozitivna povezanost zadovoljenja svih triju osnovnih psiholoških potreba s procjenom zadovoljstva životom. 3) Usporediti navedena dva modela, odnosno utvrditi koji od dva seta varijabli (osobine ličnosti, odnosno osnovne psihološke potrebe) značajnije pridonosi predikciji zadovoljstva životom. Budući da je riječ o dvije potpuno različite teorijske perspektive, koje, prema našem saznanju, nisu uspoređivane u istom istraživanju, smatramo da je i ovdje bolje krenuti od nulte hipoteze. 4) Naposljetku, željeli bismo ispitati predviđaju li varijable dobi i spola zadovoljstvo životom te ima li ličnost dodatnu prediktivnu valjanost u odnosu na njih. Na temelju dosadašnjih istraživanja subjektivne dobrobiti ne očekujemo povezanost navedenih demografskih varijabli i zadovoljstva životom.

METODA

Postupak i sudionici istraživanja

Ispitivanje je provedeno tijekom dva tjedna u ožujku 2005. godine primjenom on-line upitnika. Sudionici su pristupili upitnicima na web stranici <http://licnost.inet.hr>. Tehnički, upitnici su kreirani kao web stranice koristeći se PHP-om (program za razvoj web stranica koje se mogu povezivati s bazama podataka), a podaci su pohranjivani u MySQL bazu (baza podataka u slobodnoj domeni). Za svakoga sudionika u bazu su pohranjeni podaci iz sva tri korištena upitnika. Zabilježeno je i vrijeme ispunjavanja te IP adresa s koje sudionici ispunjavaju upitnike, što je kasnije iskorišteno za kontrolu eventualnoga višestrukog ispunjavanja.

Poziv na sudjelovanje u istraživanju poslan je elektroničkom poštom. Na naslovnoj stranici web stranice sudionici su dobili uputu u kojoj su zamoljeni da upitnike ispunjavaju iskreno i potpuno. Obaviješteni su da je ispitivanje anonimno i da će se podaci iskoristiti isključivo u istraživačke svrhe. Potom su pristupili ispunjavanju upitnika. Raspon trajanja ispunjavanja upitnika bio je između 10 i 27 minuta. Sudjelovalo je ukupno 1166 sudionika, od čega 65,6% žena. Raspon dobi sudionika kretao se od 21 do 35 godina, pri čemu je 48,7% sudionika bilo staro između 21 i 25 godina, 33,3% između 26 i 30 godina te 18% između 31 i 35 godina. Sudionici su bili različita stupnja obrazovanja (13,5% završena srednja škola, 38,9% trenutno studiraju, 40,5% završena viša ili visoka škola i 7,2% postdiplomski studij ili specijalizacija) i radnoga statusa zaposlenja (38,6% studiraju, 55,7% zaposleni i 5,7% nezaposleni).

Mjerni instrumenti

IPIP50

Korištena je 50 čestična verzija International Personality Item Pool (IPIP) skale (International Personality Item Pool; IPIP50, 2001.), koja mjeri pet širokih dimenzija ličnosti: ekstraverziju, neuroticizam, ugodnost, savjesnost i intelekt.

Upitnik se sastoji od 50 čestica koje obuhvaćaju kratke tvrdnje, a zadatak je sudionika da za svaku tvrdnju označi koliko pojedini iskaz opisuje baš njega, onakvog kakav se sada vidi. Sudionici ispitivanja uz svaku tvrdnju označavaju broj koji odgovara njihovom samoopisu na skali od 5 stupnjeva (1 – potpuno netočno; 5 – potpuno točno). Za svaku od pet dimenzija ličnosti postoji 10 tvrdnji. Analiza hrvatskoga prijevoda IPIP upitnika pokazala je jasnu peterofaktorsku strukturu, kako u formi samoprocjena, tako i u formi procjena procjenjivača (Mlačić i Goldberg, u tisku). Također, ti su faktori bili jasno povezani s istovjetnim Goldbergovim (1992.) markeri-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

ma peterofaktorske strukture. Cronbachov alfa (α) koeficijenti unutarnje konzistencije dobiveni u našoj primjeni upućuju na dobru pouzdanost pojedinih skala. Oni iznose $\alpha = .88$ za ekstraverziju, $\alpha = .81$ za ugodnost, $\alpha = .82$ za savjesnost, $\alpha = .90$ za neuroticizam te $\alpha = .78$ za intelekt. Pojedine su skale međusobno u umjerenim korelacijama. Ekstraverzija korelira s ugodnošću ($r = .33$), savjesnošću ($r = .09$); emocionalnom stabilnošću ($r = .23$) te intelektom ($r = .34$). Ugodnost, osim s ekstraverzijom, korelira i sa savjesnošću ($r = .22$), emocionalnom stabilnošću ($r = .06$) te intelektom ($r = .17$). Savjesnost, osim dosad navedenih korelacija, korelira s emocionalnom stabilnošću ($r = .19$), dok je korelacija s intelektom $r = -.01$. Korelacija emocionalne stabilnosti i intelekta iznosila je $r = .09$.

Skala osnovnih psiholoških potreba

Skala osnovnih psiholoških potreba (Deci i Ryan, 2000.) sastoji se od 21 tvrdnje, od čega je 7 tvrdnji za procjenu zadovoljenja potrebe za autonomijom (npr. U svakodnevnom životu često moram raditi ono što drugi kažu.), 6 tvrdnji za procjenu zadovoljenja potrebe za kompetencijom (npr. Većinu vremena u onome što radim imam osjećaj uspjeha ili dostignuća) te 8 tvrdnji za procjenu zadovoljenja potrebe za povezanošću (npr. Ljude s kojima se često družim smatram svojim prijateljima). Sudionici označavaju na skali od 1 do 7 (potpuno neistinito do potpuno istinito) u kojoj se mjeri tvrdnje koje govore o ispunjenosti psiholoških potreba odnose na njihov život. Rezultat skale čine tri prosjeka (za svaku supskalu) koji pokazuju stupanj zadovoljenja pojedinih potreba. Unutarnja konzistencija u našoj primjeni iznosila je $\alpha = .73$ za supskalu potrebe za autonomijom, $\alpha = .71$ za supskalu potrebe za kompetencijom i $\alpha = .74$ za supskalu potrebe za povezanošću. Korelacije između skala relativno su visoke. Potreba za autonomijom korelira sa supskalom potrebe za kompetencijom ($r = .56$) i supskalom potrebe za povezanošću ($r = .56$), dok je korelacija kompetencije i povezanosti $r = .42$. Komponentna analiza s varimax rotacijom rezultirala je s jasna tri faktora koja objašnjavaju 43,3% varijance. Sve čestice supskale autonomije, osim jedne, imale su značajno zasićenje faktorom autonomije. Zasićenja su iznosila .43, .56, .38, .62, .08, .32 i .63. Sve čestice supskale kompetencije, osim jedne, bile su značajno zasićene faktorom kompetencije. Zasićenja su iznosila .51, .72, .56, .72, .16 i .53. Isto tako, sve čestice supskale povezanosti bile su zasićene odgovarajućim faktorom (.70, .60, .65, .53, .35, .56, .58 i .62).

Skala zadovoljstva životom

Skala zadovoljstva životom (Pavot i Diener, 1993.) sastoji se od 5 tvrdnji koje se odnose na zadovoljstvo životom. Od su-

dionika se očekuje da označi u kojoj se mjeri tvrdnje (npr. Moj život je vrlo blizu onome što smatram idealnim) odnose na njegov život. Sudionik to označuje na skali od 1 – potpuno neistinito, do 7 – potpuno istinito. Ukupan rezultat na skali jest zbroj rezultata svih pet tvrdnji i označuje stupanj zadovoljstva životom, pri čemu viši rezultati upućuju na veće zadovoljstvo. Unutarnja konzistencija ovog upitnika iznosi $\alpha = .79$. Komponentna analiza upitnika pokazala je da prva glavna komponenta objašnjava 56,24% varijance te da visoko korelira sa svim česticama upitnika (.85, .49, .80, .60 i .61).

REZULTATI

Korelacijska i regresijska analiza

Da bi se odgovorilo na postavljene probleme, provedeno je nekoliko korelacijskih i regresijskih analiza. Budući da je broj sudionika istraživanja izrazito velik, kao kriterij za potvrđivanje hipoteza postavljena je razina značajnosti od $p < .01$. Varijabla dobi nije značajno korelirala sa zadovoljstvom životom ($r = -.02$; $p > .01$), dok su žene bile nešto zadovoljnije životom od muškaraca ($r = -.09$; $p < .01$), no u terminima količine objašnjene varijance, riječ je o minornom efektu. Korelacije između dimenzije pet velikih faktora ličnosti, osnovnih životnih potreba i zadovoljstva životom prikazane su u Tablici 1.

➔ TABLICA 1
Korelacije između osobina ličnosti, psiholoških potreba i zadovoljstva životom

	Psihološke potrebe			
	Zadovoljstvo životom	Autonomija	Kompetencija	Povezanost
Zadovoljstvo životom	-	.55	.56	.40
Ekstraverzija	.31	.38	.39	.47
Ugodnost	.17	.18	.16	.42
Savjesnost	.20	.13	.26	.11
Neuroticizam	-.37	-.46	-.45	-.32
Intelekt	.16	.16	.30	.12

Napomena: $N = 1166$; sve korelacije značajne uz $p < .01$

Kao što je očekivano, nađena je značajna pozitivna povezanost ekstraverzije i značajna negativna povezanost neuroticizma sa zadovoljstvom životom. Također su (očekivano) nađene nešto manje korelacije za faktore ugodnosti i savjesnosti te (neočekivano) manja korelacija za faktor intelekta. Čini se da korelacijama ugodnosti i intelekta pridonosi dio varijance koji navedeni faktori dijele s ostalim faktorima V5 modela. Ako se izračunaju parcijalne korelacije pojedinih faktora (kontrolirane za ostala četiri faktora) i zadovoljstva životom, tada korelacije ugodnosti i intelekta sa zadovoljstvom životom postaju marginalne i neznačajne (.05 i .06; $p > .01$), dok korelacije

ekstraverzije, savjesnosti i neuroticizma ostaju slične i statistički značajne (.19, .13 i -.30; $p < 01$). U Tablici 2 nalaze se i korelacije između psiholoških potreba i zadovoljstva životom. Dobivene su očekivane, statistički značajne pozitivne korelacije zadovoljenja sve tri osnovne psihološke potrebe sa zadovoljstvom životom. Parcijalne korelacije između pojedine potrebe (kontrolirane za ostale dvije) i zadovoljstva životom značajne su i iznose $r_{\text{parc}} = .29$ za autonomiju, $r_{\text{parc}} = .35$ za kompetentnost i $r_{\text{parc}} = .08$ za povezanost (sve $p < 01$). Vidi se da zadovoljstvo životom više korelira s osnovnim životnim potrebama negoli s osobinama ličnosti V5 modela. Prosječna korelacija (nakon transformacije u Fisherove z vrijednosti) za osobine ličnosti iznosi .24, dok za osnovne životne potrebe iznosi .51.

Osim toga, u tablici se može vidjeti da su korelacije osobina ličnosti i zadovoljenja psiholoških potreba značajne. Veće su pozitivne korelacije ekstraverzije sa svim potrebama, ugodnosti s potrebom za povezanošću, intelekta s potrebom za kompetencijom te negativne korelacije neuroticizma sa svim potrebama.

U Tablici 2 prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize, gdje je uspoređena prediktivna valjanost V5 modela ličnosti i modela osnovnih životnih potreba. U prvom su koraku uvedene varijable dobi i spola (model 1). Pokazalo se da one uopće ne objašnjavaju varijancu (0%) zadovoljstva životom (vidi Tablicu 2). Uvođenjem pet faktora (model 2) objašnjeno je dodatnih 17% varijance (u odnosu na dob i spol) zadovoljstva životom. Nakon toga drugi je korak ponovljen, tako da su, umjesto pet faktora, nakon dobi i spola uvedeni faktori modela osnovnih životnih potreba: autonomija, kompetencija i povezanost (model 3). U tom je slučaju količina dodatne objašnjene varijance (u odnosu na dob i spol) iznosila 28%. U sljedećem koraku ispitano je (model 4) poboljšava li predikciju uvođenje osnovnih životnih potreba nakon dobi i spola u prvom te pet faktora u drugom koraku. Pokazalo se da taj model objašnjava dodatnih 12% varijance u odnosu na navedena dva koraka. Obrnuto (model 5), kada su faktori V5 modela uključeni nakon dobi i spola (u prvom koraku) te osnovnih životnih potreba (u drugom koraku), dobitak na predikciji bio je samo 1%. Dakle, čini se da model osnovnih životnih potreba bolje objašnjava zadovoljstvo životom te da ima inkrementalnu valjanost u odnosu na V5 model, dok je u obrnutom smjeru taj efekt zanemariv. Analiza beta-pondera pokazuje da u modelima (modeli 4 i 5) koji uključuju varijable dobi i spola te oba modela ličnosti (V5 i osnovne životne potrebe) samo tri skale ostaju statistički značajnim prediktorima zadovoljstva životom: neuroticizam, autonomija i kompetencija.

	beta (β)	t	Sažetak modela
Model 1			
Spol	-.045	-1.53	Adj. $R^2 = .00$
Dob	.028	.940	$F(2, 1163) = 1.59$
Model 2			
Spol	-.094	-3.30	Adj. $R^2 = .17$
Dob	.030	1.10	$F(7, 1158) = 34,02$
Ekstraverzija	.163	5.34*	R promjene (ΔR):
Ugodnost	-.032	1.06	Velikih 5 $-\Delta R = .17^*$
Savjesnost	.109	3.89*	F promjene (5, 1158) = 46,87*
Neuroticizam	-.290	-10.16*	
Intelekt	.072	2.50	
Model 3			
Spol	-.30	-1.19	Adj. $R^2 = .28$
Dob	.067	2.68	$F(5, 1160) = 120,79^*$
Autonomija	.286	8.54*	R promjene (ΔR):
Kompetencija	.303	9.89*	Osnovne potrebe $-\Delta R = .28^*$
Povezanost	.014	.46	F promjene (3, 1160) = 146,59*
Model 4 i 5			
Spol	-.053	2.00	Model 4 i 5
Dob	.060	2.34	Adj. $R^2 = .28$
Ekstraverzija	.040	1.31	$F(10, 1155) = 47,30^*$
Ugodnost	-.036	-1.21	Model 4
Savjesnost	.055	2.02	R promjene (ΔR):
Neuroticizam	-.090	3.15*	Osnovne potrebe $-\Delta R = .12^*$
Intelekt	.001	.41	F promjene (3, 1155) = 60,01*
Autonomija	.252	7.27**	Model 5
Kompetencija	.255	7.63*	R promjene (ΔR):
Povezanost	.008	.229	Velikih 5 $-\Delta R = .01^*$
			F promjene (5, 1155) = 3,57*

TABLICA 2
 Rezultati hijerarhijske
 regresijske analize:
 dob, spol te osobine
 ličnosti i osnovne
 životne potrebe kao
 prediktori zadovoljstva
 životom

Napomena:
 beta (β) – standardizirani regresijski koeficijent konačne
 regresijske jednadžbe;
 R^2 – koeficijent determinacije;
 ΔR^2 promjena R^2 ;
 $N=1166$; * $p < .01$

RASPRAVA

Rezultati provedenog istraživanja potvrđuju hipotezu o pozitivnoj povezanosti ekstraverzije i negativnoj povezanosti neuroticizma sa zadovoljstvom životom, što je u skladu s drugim istraživanjima koja uključuju model V5 faktora ličnosti (vidi Costa i McCrae, 1980.; Schimmack i sur., 2004.). Ekstraverzija uključuje karakteristike kao što su društvenost, dominantnost, aktivnost i toplina te značajno korelira s ugodnim emocijama, kao što su radost i sreća. Neuroticizam u-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

ključuje karakteristike kao što su anksioznost, pesimizam, povećana osjetljivost u interpersonalnoj komunikaciji te tjelesne simptome; zapravo uključuje širok raspon neugodnih misli i emocija. Povezanost ekstraverzije s pozitivnim i neuroticizma s negativnim emocijama i raspoloženjima potvrđena je u brojnim istraživanjima (primjerice Larsen i Ketalaar, 1991.).

Osim jasnog utjecaja ekstraverzije i neuroticizma, u našem istraživanju dobili smo očekivanu (McCrae i Costa, 1991.) pozitivnu povezanost savjesnosti s procjenom zadovoljstva životom. Rezultati u vezi s faktorima ugodnosti i intelekta nešto su manje uvjerljivi. Iako navedeni faktori značajno koreliraju sa samoprocjenama zadovoljstva životom, njihov se efekt u regresijskoj analizi gubi, najvjerojatnije zbog interkorelacija faktora V5 modela. Dakle, oni nemaju jedinstven doprinos u predikciji zadovoljstva životom. Regresijska analiza pokazala je da osobine ličnosti V5 modela objašnjavaju 17% varijance zadovoljstva životom, što je u skladu s nalazima drugih istraživanja vođenim modelima utjecaja osobina ličnosti na subjektivnu dobrobit (Costa i McCrae, 1980.).

Rezultati korelacijske i regresijske analize o povezanosti zadovoljenja osnovnih psiholoških potreba s procjenama zadovoljstva životom očekivani su i logični. U skladu s teorijom samoodređenja, potvrđena je hipoteza da je zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba pozitivno povezano sa zadovoljstvom životom. Nađene su relativno visoke pozitivne korelacije zadovoljstva životom i zadovoljenja potrebe za autonomijom i kompetencijom te nešto niže korelacije s potrebom za povezanošću (koja se u regresijskoj analizi također gubi kao jedinstven prediktor). Može se zaključiti da je zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba jasan prediktor zadovoljstva životom te da objašnjava 21% varijance zadovoljstva životom.

Usporedba prediktivne snage osobina ličnosti V5 modela i osnovnih psiholoških potreba upućuje na zaključak da potrebe bolje predviđaju zadovoljstvo životom. Takvom zaključku ide u prilog i činjenica da psihološke potrebe imaju supstancijalnu dodatnu prediktivnu valjanost u odnosu na dimenzije V5 modela, što u obratu nije tako.

Tumačenje razlike u predikciji koju smo utvrdili možemo pronaći u različitim pristupima ličnosti. Primjerice, Murray (1938.) svoju motivacijsku teoriju ličnosti temelji na potrebama. Tvrdi da su potrebe u osnovi ponašanja te da se ljudi međusobno razlikuju po potrebama koje imaju i po intenzitetu tih potreba, a individualne razlike u potrebama dovode do interindividualnih razlika među ličnostima. Nadalje smatra da proučavanje strukture i dinamike potreba znači i proučavanje ličnosti. Poznavanje nečijih potreba omogućuje ne samo upoznavanje ličnosti nego i predviđanje njezina ponašanja, postupaka, pa i kontrolu ponašanja. Prema tome, potrebe

su jednostavniji i po definiciji bazičniji konstrukti od osobina ličnosti. Ryan i Deci smatraju ih urođenima i univerzalnima, osnovnom "hranom" za psihički razvoj osobe (Ryan i Deci, 2000.). Dinamični su dio osobe i utječu na oblikovanje ličnosti. S druge strane, dimenzije ličnosti V5 modela vrlo su široki konstrukti, koji, između ostalog, predstavljaju deskriptivne sažetke vrlo širokoga spektra ponašanja (vidi Larsen i Buss, 2005., 65). Stoga možemo očekivati da će navedeni faktori umjereno korelirati s brojnim kriterijima, no te će korelacije rijetko biti vrlo visoke (vidi također Bandura, 1999., 161).

Iz dosadašnjih analiza možemo zaključiti da je za procjenu zadovoljstva životom neke osobe vrlo važno razumjeti u kojoj mjeri ona uspješno zadovoljava svoje osnovne psihološke potrebe. Akumulacija pojedinačnih pozitivnih dnevnih iskustava u kojima imamo osjećaj da je naše ponašanje autonomno, kompetentno i da imamo ostvarene zadovoljavajuće odnose s drugim ljudima vodi dugoročnom osjećaju dobrobiti, psihološkoga zdravlja i razvoja praktično svake osobe (Sheldon i sur., 1999.). Na tragu toga, vrijedno je u različitim domenama ljudskoga života uzeti u obzir uvjete i načine na koji osoba prepoznaje, iskazuje i zadovoljava, odnosno dobiva iz okoline podršku za zadovoljenje svojih psiholoških potreba. Ryan i Deci su istraživanjem u okviru teorije samoodređenja pokazali da neki socijalni konteksti podržavaju i potiču zadovoljenje psiholoških potreba i time daju primjerenu podršku uspješnom razvoju (npr. svi faktori koji omogućuju, odnosno ne guše intrinzičnu motivaciju, a potiču autonomnost ponašanja). S druge strane, uvjeti kao što su pretjerana kontrola, neprimjereni izazovi (prijetnje, rokovi, nametnuti ciljevi) smanjuju intrinzičnu motivaciju, time dovode do nedostatka inicijative i odgovornosti, a zatim i do problema i psihopatologije (Ryan i Deci, 2000.).

Ograničenje zaključka da su osnovne psihološke potrebe snažni prediktori zadovoljstva životom jest mogućnost obrnute uzročnosti – da trenutačna procjena zadovoljstva životom utječe na procjene zadovoljenja potreba. Korelacijske analize koje smo proveli ne mogu isključiti tu mogućnost. Naime, iako su čestice zadovoljstva životom (npr. Moj život je vrlo blizu onom što smatram idealnim) i zadovoljenja psiholoških potreba (npr. Ljudi koji me poznaju tvrde da sam dobra u onome što radim) sadržajno različite, korelacije osobina ličnosti i zadovoljstva životom vrlo su slične i po smjeru i po veličini korelacijama osobina ličnosti i psiholoških potreba (primjerice, ekstraverzija ima pozitivnu, a neuroticizam negativnu povezanost sa svim potrebama), što upućuje na relativnu sličnost koncepta zadovoljstva životom i zadovoljenja psiholoških potreba. Osobine ličnosti, kao relativno statični konstrukti, u ovom su istraživanju u odnosu na psihološke

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

potrebe u neravnopravnom položaju kao prediktori zadovoljstva životom.

Ovo je, koliko znamo, prvo istraživanje koje vezu između zadovoljstva životom i ličnosti ispituje on-line istraživanjem. Iako internet ima izvrstan potencijal za provođenje istraživanja, on donosi i nove metodološke probleme i potrebe za novim načinima kontrole uvjeta istraživanja (Kraut i sur., 2004.). Tako je ključno pitanje vezano uz metodološke izazove primjene psiholoških instrumenata u on-line istraživanjima pitanje psihometrijskih svojstava korištenog instrumentarija. Istraživanje ekvivalencije tradicionalnih i on-line mjera osobina ličnosti, koje uključuje i on-line primjenu Goldbergove IPIP50 skale, upućuje na zaključak da se pomoću interneta mogu prikupljati valjani podaci (Buchanan i sur., 2005.). Postavlja se i pitanje reprezentativnosti uzoraka u istraživanjima internetom. Ostale metodološke poteškoće provedenog istraživanja proizlaze iz njegova korelacijskog nacrtu, kao i iz metode prikupljanja podataka. Potencijalno metodološko poboljšanje koje bi se moglo uključiti u buduća istraživanja moglo bi biti korištenje procjena ličnosti u mjerenju dimenzija V5 modela. Naime, dok je zadovoljstvo životom neodvojivo od subjektivne procjene ispitivane osobe, crte ličnosti mogu se mjeriti tako da se podaci ne prikupljaju od osobe koja je predmet mjerenja.

LITERATURA

- Allik, J. i Realo, A. (1997.), Emotional experience and its relation to the five-factor model in Estonian, *Journal of Personality*, 65: 625-647.
- Bandura, A. (1999.), Social cognitive theory of personality. U: L. A. Pervin i O. P. John (ur.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (str. 154-196), New York: The Guilford Press.
- Buchanan, T., Johnson, A. i Goldbeg, L. R. (2005.), Implementing five-factor personality inventory for use on the Internet, *European Journal of Personality Assessment*, 21: 115-127.
- Brickman, P., Coates, D. i Janoff-Bulman, R. J. (1978.), Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?, *Journal of Personality & Social Psychology*, 36: 668-678.
- Caspi, A. i Bem, D. J. (1990.), Personality continuity and change during the life course. U: L. A. Pervin (ur.), *Handbook of Personality: Theory and Research*, 549-575. New York: The Guilford Press.
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1980.), Influence of extraversion and neuroticism on subjective well-being: Happy and unhappy people, *Journal of Personality & Social Psychology*, 38: 668-678.
- Costa, P. T. i McCrae, R. R. (1992.), *The NEO-PI-R/NEO-FFI manual supplement*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000.), The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior, *Psychological Inquiry*, 11: 227-268.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

DeNeve, K. M. i Cooper, H. (1998.), The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being, *Psychological Bulletin*, 124: 197-229.

Eddington, N. i Shuman, R. (2004.), *Subjective well being*. Austin: Continuing Psychology Education.

Fredrickson, B. L. (2001.), The role of positive emotions in positive psychology, *American Psychologist*, 56: 218-226.

Goldberg, L. R. (1992.), The development of markers for the Big-Five factor structure, *Psychological Assessment*, 4: 26-42.

Goldberg, L. R. (1999.), *International Personality Item Pool: A Scientific collaboration for the development of advanced measures of personality and other individual differences (41 item version)* [online]. <http://ipip.ori.org/ipip/> (02. 05. 2005.)

Gutierrez, J. L. G., Jimenez, B. M. i Hernandez, E. G. (2005.), Personality and subjective well-being: Big five correlates and demographic variables, *Personality and Individual Differences*, 38: 1561-1569.

Harring, M. J., Stock, W. A. i Okun, M. A. (1984.), A research synthesis of gender as correlates of subjective well-being, *Human Relations*, 37: 345-657.

Hayes, N. i Joseph, S. (2003.), Big 5 correlates of three measures of well-being, *Personality and Individual Differences*, 34: 723-727.

Hotard, S. R., McFatter, R. M., McWhirter, R. M. i Stegall, M. E. (1989.), Interactive effects on extraversion, neuroticism, and social relationships on subjective well-being, *Journal of Personality and Social Psychology*, 57: 321-331.

Izard, C. E., Libero, D. Z., Putnam, P. i Haynes, O. M. (1993.), Stability of emotion experiences and their relations to traits of personality, *Journal of Personality and Social Psychology*, 64: 847-860.

King, L. A. i Napa, C. K. (1998.), What Makes a Life Good?, *Journal of Personality and Social Psychology*, 75: 156-165.

Kraut, R., Olson, J., Banaji, M., Bruckman, A., Cohen, J. i Couper, M. (2004.), Psychological Research Online; Report of Board of Scientific Affairs' Advisory Group on the Conduct of Research on the Internet, *American Psychologist*, 59 (2): 105-117.

Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2005.), *Personality psychology: Domains of knowledge about human nature*. New York: McGraw-Hill.

Larsen, R. J. i Ketalaar, T. (1991.), Personality and susceptibility to positive and negative emotional states, *Journal of Personality and Social Psychology*, 61: 132-140.

Latten, J. J. (1989.), Life-course and satisfaction, equal for every-one?, *Social Indicators Research*, 21: 599-610.

Lyubomirsky, S. (2001.), Why positive psychology is necessary, *American Psychologist*, 56: 216-217.

McCrae, R. R., Terracciano, A., Bratko, D. i sur. (2005.), Universal Features of Personality traits from the Observer's Perspective: Data from 50 Cultures, *Journal of Personality and Social Psychology*, 88 (3): 547-561.

McCrae, R. R. i Costa, P. T., Jr. (1990.), *Personality in adulthood*. New York: Guilford Press.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

McCrae, R. R. i Costa, P. T. (1991.), Adding liebe und arbeit: The full five-factor model and well-being, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17: 227-232.

Mlačić, B. i Goldberg, L. R. (u tisku), An analysis of a cross-cultural personality inventory: the IPIP big-five factor markers in Croatia, *Journal of Personality Assessment*.

Morrison, K. (1997.), Personality correlates of the Five-Factor Model for a sample of business owners/managers: Associations with scores on self-monitoring, Type A behavior, locus of control, and subjective well-being, *Psychological Reports*, 80: 255-272.

Murray, H. A. (1938.), *Explorations on personality*. New York: Oxford University Press.

Myers, D. G. i Diener, E. (1995.), Who is happy?, *Psychological Science*, 6: 10-19.

Pavot, W. i Diener, E. (1993.), Review of the Satisfaction with Life Scale, *Psychological Assessment*, 5 (2): 164-172.

Peale, N. V. (1996.), *The Power of Positive Thinking*. Ballantine Books, New York.

Peterson, C. (2000.), The future of optimism, *American Psychologist*, 55: 44-55.

Plomin, R., DeFries, J. C., McClean, G. E. i Rutter, M. (2001.), *Behavioral genetics*. New York: W.H. Freeman and Company.

Reis, H. T., Sheldon, K. M., Gable, S. L., Roscoe, J. i Ryan, R. M. (2000.), Daily Well-Being: The Role of Autonomy, Competence and Relatedness, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 26 (4): 419-435.

Roberts, B. W. i DeVecchio, W. F. (2000.), The rang order consistency of personality traits from childhood to old age: A quantitative review of longitudinal studies. *Psychological Bulletin*, 126 (1): 3-25.

Ruiz, W. (2005.), The Five-Factor Model of Personality, Subjective Well-Being, and Social Adaptation: Generalizability to the Spanish Context, *Psychological Reports*, 96: 863-866.

Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2000.), Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development, and Well-Being, *American Psychologist*, 55 (1): 68-78.

Ryan, R. M. i Deci, E. L. (2001.), On Happiness and Human Potentials: A Review of Research on Hedonic and Eudaimonic Well being, *Annual Review of Psychology*, 52: 141-166.

Schmuck, P. i Sheldon, K. M. (ur.) (2001.), *Life goals and well-being: Towards a positive psychology of human striving*. Seattle: Hogrefe & Huber.

Schneider, S. L. (2001.), In search of realistic optimism: Meaning, Knowledge, and warm fuzziness, *American Psychologist*, 56: 250-263.

Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M. i Funder, D. C. (2004.), Personality and Life Satisfaction: A Facet-Level Analysis, *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30 (8): 1062-1075.

Seligman, M. E. P. i Csikszentmihalyi, M. (2000.), Positive psychology: An introduction, *American Psychologist*, 55: 51-82.

Sheldon, K. M. i Elliot, A. J. (1999.), Goal Striving, Need Satisfaction and Longitudinal Well-Being: The Self-Concordance Model, *Journal of Personality and Social Psychology*, 76 (3): 482-497.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

Sheldon, K. M. i King, L. (ur.) (2001.), Why positive psychology is necessary [Special section], *American Psychologist*, 56: 216-217.

Stock, W. A., Okun, M. A., Haring, M. J. i Witter, R. A. (1985.), Race and subjective well-being in adulthood, *Human Development*, 28: 192-197.

Suh, E., Diener, E. i Fujita, F. (1996.), Events and Subjective Well-Being: Only Recent Events Matter, *Journal of Personality & Social Psychology*, 70: 1091-1102.

Tancock, L. (1984.), *Francois La Rochefoucauld: Maxims (translated to English with introduction)*. New York and London: Penguin Books.

Van den Berg, P. i Pitoriu, H. (2005.), The relationships between personality and well-being during societal change, *Personality and Individual Differences*, 39: 229-234.

Watson, D. i Clark, L. A. (1992.), On traits and temperament: General and specific factors of emotional experience and their relation to the five-factor model, *Journal of Personality (Special issue – The five-factor model: Issues and applications)*, 60: 441-476.

Personality and Basic Psychological Needs as Predictors of Life Satisfaction: Results of the On-line Study

Denis BRATKO
Faculty of Philosophy, Zagreb

Jasminka ŠABOL
Iskon Internet, Zagreb

The goal of this research has been to add to the understanding of the life satisfaction concept through the comparison of two theoretical models. Costa and McCrae's model (Costa, McCrae, 1980; McCrae, Costa, 1991) of influence of personality dimensions on life satisfaction highlights the importance of extraversion and neuroticism, as well as the importance of agreeableness and conscientiousness. Self-determination theory, however, posits that the fulfillment of basic psychological needs, in the sense of accumulation of daily attainment of experiences of autonomy, competence and relatedness, predicts life satisfaction. The results confirmed the previous research and models of influence on life satisfaction which we have compared: Extraversion, neuroticism and conscientiousness are significant predictors of life satisfaction among personality dimensions, whereas extraversion and conscientiousness are positive and neuroticism is a negative predictor; satisfaction of basic psychological needs is a strong positive predictor of life satisfaction. Comparison of the two models suggests that the satisfaction of basic psychological needs predicts life satisfaction over and beyond the big-five personality dimensions. Personality traits add to the life satisfaction

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

prediction of basic psychological needs only marginally. The result is understandable when interpreted by the motivational approach to personality perspectives, which assumes that needs are the more basic and more simple constructs which influence development of personality.

Key words: personality, Big Five, life satisfaction, basic psychological needs

Persönlichkeitsmerkmale und psychologische Grundbedürfnisse als Prädiktoren für die Zufriedenheit mit dem Leben: Ergebnisse von Online-Umfragen

Denis BRATKO
Philosophische Fakultät, Zagreb

Jasminka ŠABOL
Iskon Internet, Zagreb

Diese Arbeit möchte anhand eines Vergleichs zweier theoretischer Modelle, die den Faktor der Zufriedenheit mit dem eigenen Leben erläutern, zum Verständnis dieses Phänomens beitragen. Das Model von Costa und McCrae (Costa, McCrae, 1980; McCrae, Costa, 1991) betont die Bedeutung von Extraversion und Neurotizismus bzw. von Verträglichkeit und Gewissenhaftigkeit für das Verständnis der individuellen Unterschiede in der Zufriedenheit mit dem eigenen Leben. Demgegenüber betont die Theorie der Selbstbestimmung (Ryan und Deci, 2000), dass es für die Zufriedenheit mit dem Leben wichtig ist, die eigenen psychologischen Bedürfnisse zu erfüllen, und zwar durch die langfristig akkumulierte und täglich sich wiederholende Erfahrung von Autonomie, Kompetenz und dem Gefühl der Verbundenheit mit der Umwelt. Zum Teil bestätigen die Resultate bereits vorliegende Untersuchungen und Modelle zu Faktoren, die die Zufriedenheit mit dem Leben beeinflussen und die einem Vergleich unterzogen wurden: Extraversion, Neurotizismus und Gewissenhaftigkeit sind bedeutende Prädiktoren für die Zufriedenheit mit dem eigenen Leben, wobei Extraversion und Gewissenhaftigkeit positive Prädiktoren sind, Neurotizismus jedoch ein negativer Prädiktor. Die Befriedigung psychologischer Grundbedürfnisse ist ein starker positiver Prädiktor für die Zufriedenheit mit dem eigenen Leben. Der Vergleich zwischen den genannten Modellen verweist darauf, dass die Befriedigung der psychologischen Bedürfnisse nach Autonomie, Kompetenz und Verbundenheit mit der Umwelt stärkere Prädiktoren sind als Persönlichkeitsmerkmale. Bei der

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 15 (2006),
BR. 4-5 (84-85),
STR. 693-711

BRATKO, D., ŠABOL, J.:
OSOBI NE LIČNOSTI...

Einschätzung der Zufriedenheit mit dem eigenen Leben haben Persönlichkeitsmerkmale keine zusätzliche prädiktive Gültigkeit. Andersherum betrachtet haben aber psychologische Grundbedürfnisse im Hinblick auf Persönlichkeitsmerkmale eine zusätzliche prädiktive Gültigkeit.

Schlüsselwörter: Persönlichkeit, Fünf-Faktoren-Modell, psychologische Grundbedürfnisse, Zufriedenheit mit dem eigenen Leben